

תש"ט

תש"ו

פרק ח"ו

שיטת 'החינוך האחיד'

לאחר שלמדנו מעט על המצב ששרר אז בארץ, נוכל להבין נכונה את שאירע עם העולים.

נחזור לשנת תש"ח. עם הקמת המדינה החלו העולים לעלות בהמוניהם לארץ. לאחר כשנה וחצי עלו לארץ מעל 300,000 איש, מתוכם 90,000 שוכנו במחנות העולים, לאחר שלא נמצא להם מקום ישוב. כפי שנכתב לעיל, מחנות העולים היוו טריטוריה בפני עצמה, וממלכתם הבלעדית של אנשי הסוכנות. טריטוריה זו התבטאה גם מבחינה חוקית ומנהלית. המחנות היו כפופים מבחינת הניהול לסוכנות, ואנשיה החליטו על הנהלים במחנות, כולל איזה חוקים יוחלו במחנות, ואיזה לא. הם היו הממונים הבלעדיים, ולמשרדים ממשלתיים אחרים לא הייתה אפשרות להתערב להם.

הטיב להגדיר זאת ד"ר י. בן יהודה ראש מחלקת החינוך דאז: "המחנה היה מעין טריטוריה סגורה של הסוכנות... במחנות לא הייתה דריסת רגל לאיש..."

הסוכנות החליטה להעביר האחריות על התכנים התרבותיים במחנות למחלקת התרבות¹⁰ (שהייתה - כזכור - המחלקה השנייה במשרד החינוך), ובכלל זה גם את נושא החינוך לילדי העולים.

למחלקת החינוך, שהיא בעצם הייתה אחראית על כל מוסדות החינוך במדינה היו באותה תקופה 'כאבי ראש' רבים משלה. היה צורך לארגן מבני בתי ספר, לנהל רישום לפי שיטת הזרמים, לדאוג לחינוך למאות אלפי העולים ששוכנו בערים ובכפרים, והכל בכמויות ענק שהלכו וגברו בקצב מהיר מאוד.

כך יצא, שנושא החינוך במחנות העולים הוזנח על ידי מחלקת החינוך, וכשהבור ריק... את החלל הזה מילאו אנשי מחלקת התרבות בראשותו של נחום לוין בחריצות רבה, בלא שמחלקת החינוך מתערבת במלאכתם.

שיטת 'החינוך האחיד' לעולים

נחום לוין - איש מפא"י מובהק - הנהיג במחנות העולים את 'שיטת החינוך האחיד'. הוא התעלם מהחוק שאיפשר להורים לבחור את הזרם בו יחונכו ילדיהם, והתעלם אף מסמכותה של

10 בשמה המלא "המחלקה להנחלת הלשון וקליטה תרבותית של העולים".

מחלקת החינוך על כל מוסדות החינוך במדינה. במקום זאת, חויבו ההורים לשלוח את ילדיהם לבתי הספר שהוקמו במחנות על ידי אנשי מחלקת התרבות. אלה, היו את הניגוד הגמור לכל מה שהעולים הכירו. המורים היו אנשי 'השומר הצעיר', שחלק מתפיסת עולמם היה זילזול בכל דבר שבקדושה. כשחלק מן העולים התימנים ניסו לשלוח את ילדיהם ל'מורי' המסורתי מתימן, הם נתקלו בהתנגדות נמרצת מצד מנהלי המחנה. ה'מורי' קיבל הוראה חד משמעית להפסיק ללמד את הילדים, ואילו על הורי הילדים איימו כי לא יקבלו מזון ובגדים, לא יקבלו טיפול רפואי, ואף איימו עליהם כי ישלחו מן המחנה, והם ישארו 'ללא טיפול'.

המדריכים, שפעלו כמובן בתערובת בנים ובנות - נהגו לערוך פעילויות גם בשבתות. לדוגמא, היו לוקחים אותם על מנת להתלמד במלאכת ה'קטיף', שהינה מלאכה חשובה ותורמת לבנין הארץ. כדי לרמות את הילדים היו יוצאים לכעין טיול שבת, וכשמגיעים לפרדס, היו משדלים אותם לקטוף, בטענה כי 'בארץ, מותר לקטוף בשבת'.

בהמשך, החלו מנהלי חלק מהמחנות לגזוז את פאותיהם של הילדים במסווה של הגנה כנגד מחלת הגזזת. בנוסף, הם הפריעו לתפילות בבתי הכנסת, והיו מקרים שאף סגרו לעיתים את בית הכנסת במחנה בטענות שונות. בנוסף לכך, השתדלה מחלקת התרבות לדאוג כמובן גם לתרבותם של העולים המבוגרים, ולשם כך הביאה למחנות תיאטרונים ולהקות שונות. העולים, שגם המסורתיים שבהם היו רגילים לצניעות בין נשים לגברים - הופתעו ונבוכו מול ריקודים של נערים ונערות בתערובת, בלבוש קצר, רוקדים בהוללות.

בהמשך הדברים, נביא עדויות שונות שנמסרו בפני וועדה ממלכתית לבדיקת הענין, וכן פרסומים בעיתונים דאז. למען הסדר ההיסטורי, נביא את כל אלה במקומם הנכון להם. אולם לשם חיזוק ותיאור הדברים, נביא מספר קולות מדיון סוער במיוחד שנערך בעת הצבעת אי אימון בכנסת בה' תמוז תשנ"א. באותם ימים, התבטא שר הקליטה דאז הרב 'יצחק פרץ'¹¹ ש'ביבוצים התנהל מסע שמד בקום המדינה'¹². מובן שעל אמירה שכזו יצא קצפם של תנועות השמאל והתקשורת, והדיון האמור נסוב אודות אמירה זו של השר. בתגובה לצעקנותם של כלי התקשורת והקיבוצים, קמו מספר חברי כנסת חרדיים והזכירו נשכחות מעל דוכן הכנסת, נביא שניים מהם:¹³

הרב שמואל הלפרט¹⁴:

"...חברי הכנסת, שר הקליטה הרב יצחק פרץ הביע כאב אמיתי, כאב שחשו בני משפחות על בשרם. הוא אמר כי הוא אינו יכול לשכוח את המכתבים ששלחה אחותו מהמוסד החילוני, מכתבים קורעי לב שבהם כתבה, ואני מצטט: "אני ממלאת כל יום דליים של דמעות כדי שיוציאו אותי מהמקום החילוני הזה".

"הרב פרץ דיבר על אמת כפי שהוא עצמו חש וראה אותה מקרוב, ועל מה שוועדות ממלכתיות כבר דנו בעבר לפרטי פרטים. מדובר, לצערנו, במסע שיטתי של העברה על הדת, אשר התבצע ברבבות בני נוער מעדות המזרח בשנים הראשונות שלאחר קום המדינה".

11 יליד קזבלנקה, מרוקו ממקימי תנועת ש"ס, בעת הדיון הנוכחי היה חבר במפלגת 'מוריה' היה גם רבה הראשי של רעננה.

12 תוכן הדברים

13 דברי הכנסת הדברים מובאים בהשמטת קריאות ביניים (שהיו רבות מאוד), ודברים שלא ממין העניין

14 אגודת ישראל

"אני מצטט מדברי הרב פרץ: "הסתובבתי בין מחנות העולים והבחנתי מה שעשו לנערים אלה. זו הייתה ממש גזירת שמד. עקרו מהם תורה, שבת... נערים ונערות ספרדים תמימים וטהורים אבדו את דרכם כתוצאה מכך שהולילו אותם לשמד בקיבוצים".

"בדבריו של הרב פרץ אין שום חידוש מהותי. מר יוסף שפירא, שהיה ראש עליית הנוער, מעיד על כך, שהעברת בני עדות המזרח על דתם ודעתם היא שהביאה להידרדרות המוסרית של נוער זה¹⁵".

"הרב ד"ר יצחק ערוסי, רבה של קריית-אוננו, שיחזר את התקופה שבה נגזזו פיאותיהם של ילדי תימן בקיבוצים, ומי שלא החזיק את פנקס המפלגה הנכון, לא קיבל עבודה".

"הסופר אלי עמיר (אינו שומר תורה ומצוות לעת עתה) כותב בספרו "תרנגול כפרות", כי המפגש בין הנוער הספרדי לבין הקיבוץ גרם להם לעקירת ערכי הדת והצניעות שעליהם חונכו".

"כדאי גם לצטט את הווידוי של חבר קיבוץ ברקאי, שאמר בכנס היובל של עליית-הנוער, כי הועבר על כורחו לקיבוץ של השומר-הצעיר אף שבא מבית דתי. לראשונה בחייו הוא נתקל במאכלי חזיר, שגרמו לו זעזוע, ואני מצטט: "נשמתי נפגעה קשות, והמדריך ניסה להסביר שאין, חס ושלום, בורא עולם, עפרא לפומיה".

"באותו מפגש אמר חבר הקיבוץ בקול בוכים: 'אומנם אני ממשיך להיות חבר קיבוץ של השומר-הצעיר, אבל דעו לכם: אתם לא הצלחתם להרוג לי את האלוקים'. במעמד זה היה נוכח גם מנהיג מפ"ם, יעקב חזן. האם אפשר להכחיש עובדות אלו ועוד רבות אחרות כדוגמתן?"

"בחוברת הדרכה למדריכי השומר-הצעיר, שיצאה לאור ב-1956 (תשט"ז. י"ז) וכותרתה 'כיצד ננהג בחניכים דתיים' יש הוראות מדויקות כיצד להעביר ילדים על דתם: 'בין חניכינו אנו פוגשים חניכים דתיים. מובן שכוונתנו להביאם להכרה כי אמונתם באלוקים משוללת היגיון והצדקה' - רחמנא ליצלן. וההדרכה מסתיימת במלים: 'לאחר הסברה כזו, שלא כלולה בה התקפה ישירה על הדת, כי אם השמטת הבסיס מתחתיה, יגיע החניך בעצמו להכרה, וייטוש את האמונה הדתית'."

הרב יצחק פרץ:

"בהיותי בחור צעיר¹⁶, כבן 18-19 שמעתי שהגיעו עולים, בני נוער, בעיקר ממרוקו ומשאר עדות המזרח. משום-מה כולם הופנו לקיבוצים חילוניים, איש מהם לא הופנה לקיבוצים דתיים".

"חרשתי את כל קיבוצי הצפון. נכנסתי לקיבוצים ללא כובע, ישבתי עם הצעירים ושוחחתי אתם. אם אצטרך, בהזדמנות מסוימת, לציין את שמות הקיבוצים ולפרט מה שמעו אוזני, אעשה זאת. אבל אני רוצה לומר: שמעתי שם דברים שגרמו לי קריעת לב, ללא גוזמה. ראיתי את הדמעות, ראיתי את הכאב, ולא יכולתי לעשות מאומה. הנערים והנערות, שבאו מבתיים דתיים, סיפרו לי, בין השאר, איך אולצו לאכול טריפות ונבלות, שמעתי נערות צעירות, שסיפרו בעיניים דומעות, איך אילצו אותן ללבוש מכנסיים קצרצרים וחולצות ללא שרוולים..."

"דיווחתי על מה שראו עיני לגורמים הדתיים בארץ ישראל בשעתם. יחד עם חבר הפעילים¹⁷ עשינו אז מסיבת עיתונאים, ודיווחתי לעיתונאים על מה שראו עיני".

15 ראה מכתבו של הרבי בפרק הקודם המדבר בנושא זה

16 לפי סיפורו, ומהעובדה שאז כבר היה קיים אירגון 'הפעילים' נראה שתיאורו תואם למציאות של שנת תשי"א ואילך

17 'פעילי המחנה התורתי' - גלגולו הקודם של 'יד לאחים'. היו"ר הראשון היה רבה של בני ברק הרב יעקב לנדא ע"ה

מעשה עמקה

עדות נוספת להתנהגותם הבריונית של אנשי הסוכנות והשמאל, ומלחמתם בקודשי ישראל התרחשה ביישוב עמקה.

בתחילת תש"י החלו להגיע התימנים לארץ. הראשונים מביניהם היו ברי מזל לפי ערך, כיוון שעדיין נמצא להם דיור מתאים, לרוב בכפרים שננטשו זמן קצר קודם לכן על ידי הערבים. כך היה גם עם קבוצה של כמה עשרות משפחות תימניות, שלאחר שהות קצרה במחנה עולים, התיישבו בכפר עמקה - כפר ערבי ששכן מצפון ליאסיף כעשרה קילומטרים מזרח לנהריה.

באותם הזמנים, חולקו הקרקעות בארץ על פי מפתח מפלגתי. כך יצא שקרקעות עמקה ובתיו הוענקו לתנועת המושבים המסונפת למפא"י. גם העולים החדשים חולקו, פחות או יותר, באותה שיטה. תושבי המקום מספרים שאיש לא שאל אותם או את הוריהם אם ברצונם להצטרף למושב של מפא"י החילונית, לכפר של הפועל המזרחי, או ליישוב של פועלי אגודת ישראל החרדית. הממסד הקולט, שהחליט שבישראל עליהם להיות חקלאים, הוא שקבע גם כי עליהם לעשות זאת דווקא במושב של מפא"י. כך מצאו את עצמם מובלים במשאיות לעמקה בחשוון תש"י, בלי שמישהו אומר להם דבר.

"פרשת עמקה", אותם אירועים דרמטיים וטראומטיים שגם בני הדור השני והשלישי במושב יודעים לספר עליהם בפרטי פרטים, החלה חודש לאחר מכן. עשרות ממשפחות העולים ביקשו לחנך את ילדיהן בבית ספר של אגודת ישראל. בחודשים הבאים השתמשו נציגי מפא"י ותנועת המושבים בעמקה בכל האמצעים כדי להכריח את התימנים להוציא את ילדיהם מבית הספר החרדי.

הפרשה הגיעה לסיומה בסיוון תש"י, כשעשרים מהמשפחות שסירבו להיכנע לדרישת המפלגה והתנועה המיישבת - גורשו מן המקום.

את המקום אליו הגיעו, מתארים התושבים התימניים כשממה אמיתית: "לא היה פה כלום. הביאו אותנו לכפר נטוש, שאפילו מים לא היו בו. בתחילה שתינו מים מהבארות שהשאירו הערבים. רק אחרי כמה חודשים קיבלנו טרקטור, שהיה מביא כל יום מיכל מים מקיבוץ רגבה. היינו עומדים כל יום בתור, כדי לקבל קצת מים".

"בהתחלה גרנו באוהלים שביניהם הסתובבו נחשים", מוסיף תושב אחר. "את הבתים של הכפר הנטוש לא יכולנו בכלל לראות, מחמת הקוצים הגבוהים. עבודה לא הייתה וגם כסף לא היה לנו. אוכל קיבלנו בצרכנייה, על פי הקצבה".

גובה ההקצבות, כמו כל דבר אחר בעמקה של אותם ימים, נקבע על ידי יוסף לוקוב, איש תנועת המושבים שתוארו הרשמי היה "המדריך הראשי" של עמקה. לוקוב נולד ברוסיה, עלה לארץ ב-1922 ונמנה על מייסדי כפר ויתקין. לעמקה הוא הגיע כנציג תנועת המושבים, אבל תפקד גם כנציג מפא"י וגם כנציגן של כל זרועות המדינה. "כל אשכנזי היה בשבילנו מנהל", נזכר אחד התושבים בחיך, "אבל לוקוב היה בשבילנו כמעט מלך".

"סיפורה של פרשת עמקה הוא סיפורו של לוקוב". כותב ד"ר צמרת במאמרו אודות אירועי עמקה¹⁸ "לוקוב היה בן-גוריוניסט מובהק, שנענה בהתלהבות לקריאתו של דוד בן-גוריון לחברי

18 התפרסם בכתב העת 'אלפיים' 23.

המושבים הוותיקים להתגייס לעזרת קליטת העלייה במושבים החדשים. הוא היה חדור אמונה בתורת 'כור ההיתוך' והאמין שהתפקיד שלו הוא להפוך את העולים התימנים לישראלים, כמובן על פי הדגם החלוצי שהיה מקובל עליו. מתוקף תפקידו כנציג תנועת העבודה במקום, לוקוב היה מוסמך להחליט על כל מה שנעשה בעמקה. הוא חלש על הצרכנייה של המשביר, על המרפאה של קופת חולים, על האשראי שבנק הפועלים נתן או לא נתן לעולים כדי שיקנו ציוד חקלאי, על שיווק התוצרת שלהם, על חלוקת הבתים בכפר. הוא שלט בכל, כולל כמובן החינוך. כמה מהתימנים אמרו לו שהם רוצים לתת לילדיהם חינוך דתי, אבל לוקוב קבע כי 'במושב שלנו ילמדו רק בבתי ספר שלנו'.

"בראשית ינואר 1950", כתב צמרת במאמרו, "הובאה לעמקה ביוזמתו של לוקוב מורה מזרם העובדים. כדי שתלמד את בני המקום. המורה החילונית הייתה אמורה להשתלט לבדה על חינוכם של עשרות הילדים התימנים. היא לא השביעה את רצון ההורים ולא ענתה על ציפיותיהם. יש להניח כי התימנים כעסו הן על העובדה שמדובר במורה שאינה שומרת מסורת, והן על העובדה שמדובר באשה". צמרת למד על בואה של המורה הזאת מתוך מכתב ששניים מראשי העובד הדתי²⁰ - תנועה שהיתה קשורה למפא"י ולהסתדרות - שלחו בפברואר 1950²¹ אל שר החינוך והתרבות, זלמן שזר.

ותיקי עמקה דווקא זוכרים דברים אחרים. "לא הייתה פה שום מורה ולא היה פה שום בית ספר", קובע בנחרצות יוסף סעיד "אחד מאתנו, שבתיון לימד בתלמוד תורה, ניסה ללמד כמה ילדים. זה כל מה שהיה, עד שהגיעו לפה אנשי אגודת ישראל". "רק אחרי שהגיעו המורים של אגודת ישראל, החליטו פתאום במפא"י לפתוח פה בית ספר של העובד הדתי²²", מוסיף שפירא. רק מעטים מבין תיוני עמקה הסכימו לשלוח את ילדיהם לבית הספר הזה, שהצטייר כבית ספר חילוני במסווה דתי. צמרת כותב שהם צדקו.

בית ספר חרדי

את פתיחת בית הספר החרדי יזם ארגון "אחיעזר" ("מוסד להקמת בתי ספר ושיעורים לחינוך תורה לילדי עולים"), שמרכזו היה בחיפה. 64 משפחות ביקשו לשלוח את ילדיהן לבית הספר הזה, שהיה קשור לאגודת ישראל. ראשי זרם החינוך החרדי קיבלו, על פי הנהלים, אישור לפתיחתו ממשרד החינוך. שלושה צעירים חרדים ("שלושתם אשכנזים", זוכר יוסף סעיד) נשלחו מחיפה כדי ללמד. השיעורים, שהתקיימו בבית הכנסת של המושב, החלו בטבת תש"י. "פרשת עמקה" פרצה כמה ימים לאחר מכן, כאשר דבר קיומו של בית הספר החרדי הגיע לאוזניו של לוקוב.

במכתבם למר שז"ר שהיה אז שר החינוך פירטו ראשי אחיעזר כמה מהאמצעים שנקט לוקוב כדי להביא לסגירת בית הספר ולסילוק מוריו. הם כתבו כי לוקוב איים על המורים, הפחיד את התושבים ולא בחל גם באלימות ממש. 'הגעתי לעמקה עם שלושת המורים, העיד הרב אברהם וינקלשטיין, מראשי אחיעזר. 'למחרת לוקוב הודיע שלא ייתן ללמד. שאלתי מה פירוש הדבר, שהרי התקבל אישור מהממשלה והתימנים מבקשים זאת ומדוע הוא מפריע? ביקשתיו, התחננתי

19 שבט תשי"י

20 פלג בתנועת העבודה, שהציגה עצמה כדתית

21 אדר תשי"י

22 'העובד הדתי' היה הזרם הדתי בתוך תנועת מפא"י מובן ש'דתיותו' של זרם הייתה בערבון מוגבל מאוד

לפניו, ענה לי שאם לא אפסיק, סופי יהיה כסופו של דה-האן²³. 'למחרת', המשיך וינקלשטיין, 'כשהתימנים שלחו את ילדיהם לבית המדרש, חדרו המנהל יוסף לוקוב ופקיד הצרכנייה ובכוח גירשו את הילדים החוצה'.

"הפעולה ה'מפוארת'", כתבו אנשי אחיעזר לשר החינוך, "אורגנה בצורה צבאית מובהקת. כל קיבוצי הסביבה נצטוו לא לתת מעבר אל עמקה וממנה לכל מי שמראה פניו מעיד עליו שיהודי דתי הנהו". התנהגותו של לוקוב קוממה את הורי התלמידים והם החליטו לבוא בערב בעצמם לבית הכנסת ולהשתתף בשיעור תורה עם מורי האגודה.

"באותו ערב התחלנו ללמוד עם 30 תימנים, ובשעה זו נשמעו בחוץ יריות", העיד וינקלשטיין. "אשכנזי מזוין התפרץ לבית המדרש וצעק שערבים השתלטו על המחנה, צוו להשתטח על הרצפה ולכבות את האורות... יצאתי החוצה ולתימהוני הרב ראיתי את כל בתי המחנה מוארים, ורק בית המדרש היה שרוי באפלה. השומרים והשווערים שהיו במקום הרגיעו אותנו כי הדבר בדוי מלב. התברר, כי רצו פשוט להפחידנו כדי להפסיק ללמוד תורה".

לוקוב גייס גם את חיילי צה"ל למלחמתו בחרדים. ביומון "הקול", קודמו של "המודיע" כביטאונה של אגודת ישראל, פורסם בכ"ח אדר תש"י מכתב בחתימת סאלם דוד יחיא, חסן אברהם וסלאם חסן, מתושבי עמקה. "מביאים בזה תלונה נגד החייל שפירא זאב, שמציג עצמו כמפקד המקום, בגלל איומים שאיים על המורים של אגודת ישראל", כתבו השלושה. "ביום שני בבוקר, כ"ד אדר תש"י, אמר זאב שפירא לפנינו, שיוציא את המורים של אגודת ישראל בכוח מהכפר, ואם לא יישמעו לפקודתו, ייתן להם כדור מאקדח... האם זאת היא פעולה של חייל בצבא ההגנה לישראל?"

כשהתברר לו שפעילי אחיעזר והורי תלמידיהם אינם מוותרים, החליט לוקוב להפעיל את כל סמכויותיו. תחילה הוא הורה לצרכנייה להפסיק למכור לאלה מבין התושבים הממשיכים לשלוח את ילדיהם לבית הספר החרדי. אחר כך הפסיק לספק להם כלים לעבודתם חקלאית, שלל מהם את הזכות לצאת לעבודה מאורגנת מחוץ למושב ובסוף גם מנע מהם קבלת טיפול רפואי במרפאה של קופת חולים.

"בהתחלה לא הצלחנו להבין מה הבעיה", נזכר יוסף דוד. "היינו תמימים. אמרו לנו שבישראל כולם יהודים ולא הבנו למה מנהל הכפר מתנגד למורים דתיים. אני זוכר שפתאום ראינו את המנהל, ואת שאר המדריכים, מוציאים את המורים בכוח מבית המדרש וגוררים אותם על האדמה עד הצרכנייה, כמו שגוררים נבלה אחרי סוס. הזדעזענו".

"ראיתי את הדברים האלה", מוסיף זכריה יהודה, "ונזכרתי במה שאמרו לנו הערבים בתימן, לפני שעזבנו. 'כאשר תגיעו לפלשתיין', היו אומרים לנו, 'הציונים ייקחו מכם הכל ויזרקו אתכם לים'".

לוקוב הודיע כי כל מי שיסרב לשלוח את ילדיו לבית הספר של זרם העובדים²⁴, לא יהיה רשאי לקבל שום שירותים מהנהלת המושב. כמה עשרות משפחות החליטו שלא לוותר. "המצב שלהם הלך ונעשה קשה מיום ליום", מספר סעיד "היו נוסעים בבוקר לחפש עבודה בצפת או

23 ד"ר יעקב ישראל אדהאן הי"ד היה מפעילי אגודת ישראל (נטה יותר לפלג של העדה החרדית) לפני קום המדינה נרצח בירושלים על ידי אנשי ההגנה
24 זרם העובדים היה שייך למפא"י בראשותו של ב.ג.

בטבריה. לפעמים היו מוצאים, לפעמים לא. היו חוזרים בערב, ולא היה להם מה לאכול. אנשים הגיעו ממש אל סף רעב".

בחודש סיוון הצטמצם מספר המשפחות המורדות לפחות מ-20. בוקר אחד, בתחילת סיוון תש"י, הגיעו לעמקה שלוש משאיות. מדריכי תנועת המושבים, מצוידים ברשימות שמיות, הורו למורדים לעלות על המשאיות ולהעמיס עליהן את מעט רכושם. המשאיות הסיעו את המורדים למעברת ראשון לציון ופרשת בית הספר החרדי בעמקה הגיעה לסיומה.

"היום קשה להבין את זה, אבל האנשים עלו אז למשאיות בלי להתנגד", מספר זכריה יהודה, שהחליט באותו יום להצטרף למגורשים אף שהיה רווק ולא היה קשור לבית הספר החרדי. "זאת הייתה תקופה אחרת. היום אי אפשר לגרש אדם אחד בלי שיגיעו הרדיו והטלוויזיה. אז לא רק שלא הייתה תקשורת, אפילו טלפון להזעיק עזרה לא היה. גם לא ידענו למי לפנות. הרי מפה עד נהריה לא היה כלום. הכל היה שומם. אז עלינו למשאיות ונסענו לראשון לציון"²⁵.

חוק לימוד חובה, שנחקק בתש"ט, הכיר בקיומם של ארבעה זרמי חינוך (העובדים, הכללי, הדתי והחרדי) והקנה כאמור לכל הורה זכות לבחור את הזרם שבו יתחנכו ילדיו. היחידים שמהם נשללה הזכות הזאת היו העולים החדשים שעדיין התגוררו במחנות עולים. אולם עמקה לא היה גם מחנה עולים, ולכל היה ברור שמה שהתרחש בו היה מנוגד לחוק.²⁶

מלאכת שמד

התיאורים דלעיל מתארים חלקית את מסע השמד שהתנהל במלוא עוזו במחנות העולים. כך נותקו אלפי ילדים רכים מערכי היהדות, ובכוח הזרוע השלטוני קרעו את העולים ולידיהם מחיק התורה ומצוותיה.

אמנם, המגמה לא הייתה שווה בכל המחנות, היו מחנות שמנהליהם היו קשים יותר כמו מחנה עין שמר, והיו מחנות שלעולים ניתנה יד חופשית יותר להנהיג במחנות חיים דתיים. בכל אופן, מסע השמד התנהל כשיטה בכל המחנות בניצוחו של נחום לוין ראש מחלקת התרבות.

הוצאת ספרים

הוצאת ספרים

²⁵ ראשון לציון הייתה אז מושבה דתית בתקנונה הראשון מוזכר שאין לעבוד בשבת ועוד מוטיבים יהודיים-דתיים

²⁶ סיפור עמקה פורסם באתר הארץ